

Vystúpenie, referát na CZ – SR Medzinárodnej konferencii pre rodinné podnikanie v SR a ČR 22.9.2022

Ing. Vladimír Sirotko, CSc.

I. Úvodné slovo o vzniku a pôsobnosti Slovenskej asociácie malých a stredných podnikov a živnostníkov (SAMP)

1. SAMP sa dlhodobo venuje otázke podpory MSP a RP. Vznikla v roku 2002 ako následník Slovenského cechu informatiky, účtovníctva a managementu, ktorý vznikol v roku 1992.
2. V roku 1991 a 1993 pod záštitou medzinárodnej organizácie práce (Ženeva) prebiehal v roku 1991 až 1993 projekt „Zo zamestnania do podnikania“, „ABC podnikateľa“ na Slovensku. Paralelne s projektom v ČR pod záštitou Ministerstiev práce a sociálnych vecí. Teda spolupráca s českou stranou trvá aktívne cca 30 rokov. Realizátorom projektu bola firma Actoris System, s.r.o. a vydala prvé publikácie ako „Finančné hospodárenie malého podniku“, „Sociálne zabezpečenie a rodinná firma“, „Založenie malej rodinnej firmy“, „Jednoduchá a podvojná účtovníctvo malej rodinnej firmy“. Celkovo 18 publikácií tohto charakteru.
3. V roku 2015 sme sa podieľali na spracovaní návrhu zákona o rodinnom podniku, ktorý bol prerokovaný NR SR.
4. Od roku 2017 doteraz úzko spolupracujeme aj s Asociáciou malých a stredných podnikov a živnostníkov. V rokoch 2017 až 2021 prebiehal intenzívny prieskum stavu MSP a RP a v rámci spoločného projektu bola spracovaná definícia rodinného podniku, zapracovaná do návrhu novely zákona 112/2018 o sociálnej ekonomike. V súčasnosti bude návrh zákona predmetom rokovania vlády.
5. Výsledkom je spracovanie projektu „Podpora udržateľného rozvoja Rodinného podnikania v SR“.
6. O výsledkoch si povieme: na Slovensku je podľa posledných údajov štatistického úradu cca 634 309 podnikateľských subjektov charakteru malých a stredných podnikov s počtom zamestnancov od 0-249. Z toho podľa prieskumu tvorí cca 65% rodinné podniky, čo predstavuje cca 411 875 rodinných podnikov.
7. Pre zlepšenie postavenia rodinného podniku v podnikateľskom priestore je potrebné pripraviť viacero legislatívnych zmien:
8. Ako prvoradá, ukotviť definíciu rodinného podniku v legislatíve, ktoré rodinný podnik ako taký nepozná

II. Návrh ďalších opatrení v zmysle spracovaného projektu SAMP, „Udržateľnosť a podpora Rodinného podnikania na Slovensku“ je orientovaný najmä na oblasti:

1. Vznik rodinného podniku. Spôsob založenia RP

Prehlásenie rodinných príslušníkov **o založení RP, členov RP.** (Zakladacia listina RP).

Uznesenie by malo mať formu notárskej zápisnice.

Spôsob založenia a registrácie RP.

Definovanie Právnej formy RP

Právnická osoba, Fyzická osoba, predmet činnosti, charakteristika RP podľa predmetu činnosti.

Zahrnutie definície RP a spôsobu evidencie a registrácie rodinného podniku a rodinných fariem v rámci novely zákona 112/2018 Z. z. O sociálnej ekonomike. Návrh novely obsahuje ustanovenie „ Evidovaný RP“, „Registrovaný RP“, „Registrovaný sociálny podnik“.

2. Čo (kto) je rodinným podnikom. Okruh členov RP

Ustanovenie RP by malo platiť aj na neúplnú rodinu, RP samo zamestnávateľa.

3. Majetok RP, definícia majetku RP a majetkovej účasti členov RP

„Rodinný majetok, majetok Rodinného podniku“ spôsob vzniku a deklarácia majetku jednotlivých členov rodiny na podnikateľskú činnosť, oddelenie majetku RP a vlastného majetku.

4. Vlastníctvo RP, vlastnícke právo členov RP

Spôsob a pravidlá nakladania s majetkom RP.

5. Ručenie Rodinného podniku voči tretím osobám, ručenie členov RP

Miera ručenia RP a členov RP, podiel na rozhodovaní a správe majetku, trestno-právna zodpovednosť.

6. Daňový systém RP, daňové povinnosti RP a daňové povinnosti členov RP

V súčasnosti daňová legislatíva nepozná subjektom daňového práva rodinu ako celok.

Daňové povinnosti členov RP

Príjmy, súbeh príjmov RP, súbeh príjmov v RP a závislej činnosti, súbeh iných príjmov.

7. Zjednodušenie účtovnej evidencie a saňových a odvodových povinností RP

Živiteľ rodiny môže byť (a často aj) aj je, jednotlivec – živnostník. Nemusí mať k dispozícii tím profesionálnych pracovníkov. Zložitejšie vzťahy v podnikajúcej rodine nie je vždy optimálne riešiť externou účtovníčkou.

8. Vzťahy medzi členmi RP, Obchodné a personálne vzťahy

„Obchodné“ vzťahy a rodinné, možný konflikt záujmov s toho vyplývajúci.

9. Zamestnávanie v RP, zamestnancov, členov RP, pracovno-právne vzťahy. závislá činnosť.

Otázky rozporu ustanovení Zákonníka práce a Zákona o rodine.

10. Účasť na SP a ZP, Podmienky BOZP, pracovnej zdravotnej služby a ďalších povinností, zodpovednosť

11. Rodinný podnik a transferové oceňovanie.

Povinnosti vo vnútri RP medzi členmi RP, vykonávať Transferové oceňovanie a rodinné vzťahy.

12. Následníctvo v RP.

Otázky dedičského práva, právnej účinnosti testamentu, určenie následníctva v RP.

13. Sociálny rozmer Rodinného podniku

Výrazné posilnenie a podpora sociálnej role RP, starostlivosť o deti, seniorov, členov RP, vzdelávanie, dôchodkové zabezpečenie, dôstojné prežitie života.

Členovia RP ustanovujú:

1.1. **Rodinnú radu (RR).** Členstvo v RR by malo byť ustanovené na stretnutí rodinných príslušníkov, doložené prehlásením rodinných príslušníkov o členstve v RR a prezenčnou listinou. Uznesenie RR by malo mať formu notárskej zápisnice.

Rodinná rada ustanovuje:

1.2. **Vedenie, štatutárov RP.** RR ustanoví štatutárov a vedenie RP. Uznesenie RR by malo mať formu notárskej zápisnice.

1.3. **Štatút, Stanovy RP a ostatné potrebné právne a hospodárske dokumenty.** Návrh vypracuje vedenie RP a schvaľuje RR. Uznesenie RR by malo mať formu notárskej zápisnice.

1.4. **Právna forma RP.** Rodinný podnik je definovaný ako Rodinná obchodná spoločnosť, alebo Rodinná živnosť. RP právnickou osobou, zapísaný v registri podnikateľských subjektov na Obchodnom súde.

Dotknuté zákony: Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník Občiansky zákonník č. 40/1964 Zb., Obchodný register, Živnostenský register, Zákon č. 455/1991 Zb. Živnostenský zákon.

2. Kto je rodinným podnikom. Okruh členov RP

Kto je rodinným podnikom a okruh členov stanovuje Definícia Rodinného podniku.

Ustanovenie RP by malo platiť aj na neúplnú rodinu, RP samo zamestnávateľa.

3. Majetok RP, definícia majetku RP a majetkovej účasti členov RP

„Rodinný majetok, majetok Rodinného podniku“ spôsob vzniku a deklarácia majetku jednotlivých členov rodiny na podnikateľskú činnosť, oddelenie majetku RP a vlastného majetku.

3.1. **„Rodinný majetok, (majetok Rodinného podniku)“.** RP tvorí obchodné imanie RP, pozostávajúce z majetku členov rodiny, vloženého do RP. Tým členovia RP definujú majetok RP, ktorý bude oddelený od osobného majetku členov RP.

3.2. **Členovia RP** deklarujú druh a výšku majetku, vloženého do RP na podnikateľskú činnosť, a výšku účasti na hospodárskej činnosti (profíte) RP resp. inej účasti v zakladajúcej listine RP, schválenej zhromaždením členov RP.

Dotknuté zákony: Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník, Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník, Obchodný register, Živnostenský register, Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmu, Zákon č. 563/2009 o správe daní (daňový poriadok).

4. Vlastníctvo RP, vlastnícke právo členov RP

Spôsob a pravidlá nakladania s majetkom RP.

Nakladanie z majetkom RP, Účasť na benefitoch RP prevody majetku, prevody majetku v súvislosti s nástupníctvom, scudzenie majetku a pod nástupníctvo a pod. vykonáva Rodinná rada RP.

Dotknuté zákony: Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmu, Zákon č. 563/2009 o správe daní (daňový poriadok). Občiansky zákonník 40/1964

Transfer majetku nepodliehajúci Dani z príjmu (DzP)

Odovzdávanie majetku, na ktorého získanie, zveľadenie a udržiavanie sa podieľali všetci členovia rodiny, by nemal podliehať zdaneniu v zmysle ZDP.

- 4.1. Odovzdávanie majetku (jeho hodnota) nástupcovi v rodinnom podnikaní by nemal podliehať zdaňovaniu, ani vstupovať do vymeriavacieho základu pre odvodové povinnosti na sociálne a zdravotné poistenie.

Dotknuté zákony: Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení, Zákon č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení, Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmu, Zákon č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty, Občiansky zákonník č. 40/1964 Zb.

- 4.2. Majetok sa bude využívať na pokračovanie činnosti rodiča napr. deťmi a všeobecne, následník, ktorý vo firme rodiča pracuje sa svojou prácou na zveľadovaní majetku prirodzeným spôsobom podieľal, tak ako všetci členovia rodiny. Majetok rodinného podniku sa bude kontinuálne využívať na činnosť RP, teda doslova na pokračovanie podnikateľskej (zárobkovej) činnosti a proces zdanenia tohto takto odovzdaného majetku značne a nespravodlivo sťaží a zdraží proces continuity a udržanie činnosti RP.

Dotknuté zákony: Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmu. Zákon č. 222/2004 Z.z. o dani z pridanej hodnoty

5. Ručenie Rodinného podniku voči tretím osobám, ručenie členov RP

Miera ručenia RP a členov RP, podiel na rozhodovaní a správe majetku, trestno-právna zodpovednosť.

- 5.1. RP ručí svojím majetkom voči tretím osobám aktívami (obchodným imaním), do výšky škody.
- 5.2. Za škodu, prevyšujúcu výšku majetku RP ručia členovia RP svojím osobným majetkom.
- 5.3. RP aj členovia RP majú trestno právnu zodpovednosť za škodu, spôsobenú svojou činnosťou tretím osobám

Dotknuté zákony: Ústavný zákon č. 493/2011 Z. z. Ústavný zákon o rozpočtovej zodpovednosti

6. Daňový systém RP, daňová povinnosť RP, daňové povinnosti členov RP

Príjmy, súbeh príjmov RP, súbeh príjmov v RP a závislej činnosti, súbeh iných príjmov.

- 6.1. Rodinný podnik by mal byť subjektom daňového práva ako celok. Daňové priznanie k dani z príjmu podáva RP. Zaplatením daní z príjmu z podnikateľskej činnosti RP by mala byť splnená daňová povinnosť aj jednotlivých členov RP.

- 6.2. Pri súbahu viacerých príjmov člena RP, napr. pri súbežnom výkone práce v závislej činnosti, výkonu samostatnej zárobkovej činnosti (SZČO), iných príjmov deklaruje daňovú povinnosť člen RP samostatne. Profit RP tvorí čiastkový základ dane z príjmu fyzickej osoby, resp. PO ak sa jedná o súbeh PO.

Dotknuté zákony: Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmu

7. Zjednodušenie účtovnej evidencie a daňových a odvodových povinností RP

Živiteľ rodiny môže byť (a často aj) aj je, jednotlivec – živnostník. Nemusí mať k dispozícii tím profesijných pracovníkov. Zložitejšie vzťahy v podnikajúcej rodine nie je vždy optimálne riešiť externou účtovníčkou.

- 7.1. Pre Rodinné podniky, ale aj pre Malé a stredné podniky a živnostníkov (MSPaŽ) navrhujeme zaviesť inštitút princípu „Zaplať jedenkrát a podnikaj“.

Dotknuté zákony: Zákon č. 455/1991 Zb. Zákon o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon)

- 7.2. Pre RP, resp. obecné pre MSP a Ž navrhujem zavedenie systému Živnostenských licencií. (bod 7.3.).

- 7.3. Zavedenie „Živnostenských licencií“ by sa malo týkať MSPaŽ a RP s príjmami do obratu €. Živnostenské licencie by mali nahradiť doterajšie tri platby (odvody), DzP, odvod do SP a odvod na ZP.

- 7.4. **Trojité odvod** (daň, sociálne a zdravotné) bude odvedený jednou platbou a tým budú všetky povinnosti dane, a odvodov splnené. Mesačná platba pre rok 2020 rok je..... €.

Súčasťou odvodu je daň z príjmu a minimálne sociálne poistenie. Aktuálne je minimálna záloha na zdravotné poistenie ... € a minimálny odvod do SP €.

- 7.5. Zjednodušenie účtovnej evidencie, platenie daní z príjmu a odvodov na SP a ZP navrhujem súbežne riešiť „Cloudovým účtom....“

Dotknuté zákony: Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmu, Zákon o účtovníctve, Zákon č. 222/2004 Z.z. o dani z pridanej hodnoty.

8. Vzťahy medzi členmi RP, Obchodné a personálne vzťahy

„Obchodné“ vzťahy a rodinné, možný konflikt záujmov s toho vyplývajúci.

Úroky, pôžičky od rodiča deťom do firmy dieťaťa

V rodinnom podniku nemá opodstatnenie uplatňovanie novely Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmu (transferové oceňovanie) v časti pôžičiek a ich úročenie.

- 8.1. V rodinnom podniku v prípade pôžičky následníkovi, medzi rodičmi a deťmi ktorý pokračuje v činnosti rodinného podniku nemá uplatňovanie novely Zákona o dani z príjmu v časti úrokov z pôžičiek opodstatnenie. Následník nemusí mať dostatok financií v prípade takéhoto opatrenia a ani si ich pri práci v rodinnom podniku nebol nútený vytvárať. Znenie zákona výrazne

sťažuje následníctvo a udržanie činnosti rodinného podniku. Poskytnuté finančné plnenie by sa malo chápať ako „vnútorné peniaze rodiny“.

8.2. Rozhodovanie o poskytnutí takéhoto plnenia, istiny a príslušnosti by malo byť v kompetencii Rodinnej rady.

8.3. Znenie zákona ba sa nemalo uplatňovať ani v prípade pôžičiek, súvisiacich s udržaním činnosti RP v rámci členov rodinného podniku. Nemusí ísť o priameho dediča. V takom prípade opätovne rozhodne uznesenie Rodinnej rady.

Dotknuté zákony: Zákon č. 72/1983 Zb. o štátnom notárstve a o konaní pred štátnym notárstvom (notársky poriadok).

9. Zamestnávanie v RP, zamestnancov, členov RP, pracovno-právne vzťahy. závislá činnosť.

Otázky rozporu ustanovení Zákona č. 311/2001 Z.z. Zákonníka práce a Zákona č. 36/2005 Z. z. Zákona o rodine.

9.1. Medzi členmi RP, manželmi by nemali vznikáť závislé vzťahy v zmysle **Zákonníka práce**, tj., zamestnávanie manželov navzájom. ZP nevyklučuje zamestnávanie manželov navzájom, ale pri tejto schéme sa zamestnanec a zamestnávateľ (manžel, manželka) dostáva do podriadeného stavu. Práca v RP a benefity ba sa mali stanoviť v závislosti na % účasti práce v RP, resp. použiť inštitút vypomáhajúcej osoby (farmy).

Dotknuté zákony: Zákon č. 663/2007 Z.z. o minimálnej mzde...

9.2. Vzťah závislosti, podriadenosti, resp. ekonomickej nerovnováhy je v rozpore so **Zákom o rodine**.

Dotknuté zákony: Zákon č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce, Zákon o rodine č. 36/2005 Z. z.

10. Účasť na SP a ZP, Podmienky BOZP, pracovnej zdravotnej služby a ďalších povinností, zodpovednosť.

10.1. RP chápeť ako celok jednak ako subjekt daňového práva a takisto ako subjekt, povinný odvodni na ZP a SP. Z vymeriavacieho základu odvedie odvody RP za členov RP v zmysle podielu príjmov (benefitu) na RP. Tým je povinnosť odvodov na ZP a SP splnená aj pre jednotlivých členov RP.

Dotknuté zákony: Zákon č 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení, Zákon č. 580/2004 Z.z. o zdravotnom poistení, Zákon č. 43/2004 o starobnom dôchodkovom sporení, Zákon č. 650/2004 Z. z. o doplnkovom dôchodkovom sporení

11. Rodinný podnik a transferové oceňovanie.

Povinnosti vo vnútri RP medzi členmi RP, vykonávať Transferové oceňovanie a rodinné vzťahy.

Dotknuté zákony: Zákon č. 595/2003 o dani z príjmu, Zákon č. 72/1983 Zb. o štátnom notárstve a o konaní pred štátnym notárstvom (notársky poriadok), Zákon č. 222/2004 Z.z. o dani z pridanej hodnoty.

Transferové oceňovanie

- 11.1. Súčasný Zákon o DP ustanovuje povinnosť uplatňovať obchodné vzťahy medzi rodičmi a deťmi pri prenájme v prípade, ak rodičia poskytnú v priestore, ktorého sú majiteľia, možnosť vykonávať dieťaťu zárobkovú činnosť. Syn, dcéra môžu byť pritom aj jediným dedičom. Toto ustanovenie ZDP značne komplikuje rodinné vzťahy, pričom rodina má záujem o zlepšenie, resp. udržanie jej ekonomickej úrovne.
- 11.2. V súvislosti s transferovým opatrením ZDP ukladá povinnosť vypracovať projektovú dokumentáciu TO, vykonať prieskum cien obdobného nájmu v mieste a čase obvyklý a tento uplatňovať vo vzťahu k deťom. Týka sa to aj detí v spoločnej domácnosti, ktoré prispievajú na jej potreby.

Dotknuté zákony: Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmu, Zákon č. 222/2004 Z.z. o dani z pridanej hodnoty.

12. Následníctvo v RP.

Otázky dedičského konania a poslednej vôle zakladateľa, štatutára RP.

Dotknuté zákony: Zákon č. 72/1983 Zb. o štátnom notárstve a o konaní pred štátnym notárstvom (notársky poriadok).

Zákon č. 318/1992 Zb. o dani z dedičstva, dani z darovania a dani ...

Transfer – zákonný zástupca, zodpovedný zástupca

- 12.1. V prípade úmrtia rodičov neplnoletého dieťaťa (dediča) by malo platiť, že v prípade následníctva v činnosti RP členom RP a prevodom majetku RP na následníka by tento prevod nemal podliehať DzP. Nejedná sa o predaj podniku, ale jeho postúpenie pre zachovanie činnosti RP. Toto platí najmä pri postúpení majetku RP priamemu dedičovi (synovi, cére, manželke), pokračujúcemu v činnosti RP.
- 12.2. Neplnoletý dedič sa stáva vlastníkom rodinnej firmy a jej majetku. Nemusí to však znamenať ukončenie činnosti rodinnej firmy. V tomto prípade je zo zákona ustanovený zákonný zástupca, ktorý koná (s privolením súdu) v záujme neplnoletého dediča.
- 12.3. Zákonný zástupca ustanoví zodpovedného zástupcu, ktorý v mene vlastníka (dieťaťa) riadi a vlastne pokračuje v činnosti rodinného podniku.
- 12.4. Zákonný zástupca musí byť vybavený „kontrolnou funkciou“ nad transparentnosťou, ekonomickou oprávnenosťou a efektivitou vykonávaných úkonov zo strany zodpovedného zástupcu. Režim zvýšenej súdnej ochrany maloletého bude zachovaný.

Dotknuté zákony: Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmu, Zákon č. 222/2004 Z.z. o dani z pridanej hodnoty. Zákon č. 72/1983 Zb. o štátnom notárstve a o konaní pred štátnym notárstvom (notársky poriadok)

- 12.5. **Príprava** (odborná a profesijná) nástupcu RP na pokračovanie činnosti RP. Finančné náklady na takúto prípravu (vzdelávanie) by mali byť nákladovou položkou, znižujúci základ dane z príjmu RP.
- 12.6. Je potrebné riešiť právnu účinnosť **Závetu** člena RP (vlastníka, väčšinového vlastníka) a dedičského konania.

Dotknuté zákony: Občiansky zákonník 40/1964 Zb. Zákon č. 72/1983 Zb. o štátnom notárstve a o konaní pred štátnym notárstvom (notársky poriadok).

Zákon č. 318/1992 Zb. o dani z dedičstva, dani z darovania a dani ...

13. Sociálne aspekty Rodinného podniku

Tradícia Rodinného podniku

13.1. Duševné vlastníctvo rodinného podnikania

Symboly (značky, názvy, logotypy) firiem sú dôležitou súčasťou rodinnej tradície musí byť legislatívne doriešená dodatočná ochrana ZNÁMKY alebo DIZAJNU, (zákon uvádza, že chránené môžu byť formy, ktoré ešte neboli zverejnené -a chránené).

Pre mnohé rodinné firmy môže byť ZNAČKA alebo DIZAJN vzniknutý v minulosti /doposiaľ však nechránený/ charakteristický a cenný. Existencia firmy môže byť na tom závislá.

Hodnota ZNÁMKY alebo DIZAJNU, PATENTU a pod. je významným finančne zhodnotiteľným aktívom.

Autorské právo a tzv. Priemyselné právo je komparované globálne a v EU ešte osobitne, preto nie je možné ísť v tomto prípade nad ich rámce. Pri Autorskom práve zaniká v prípade jediného autora výlučné právo jeho dedičov po 70. rokoch od jeho úmrtia, ak nie je užívacie právo (napr. patent alebo priemyselný vzor) chránený predĺžením a poplatkom.

Dotknuté zákony: Autorský zákon 185/2015 Z. z. Zákon č. 72/1983 Zb. o štátnom notárstve a o konaní pred štátnym notárstvom (notársky poriadok).